

Online információkeresés a veszprémi egyetemi könyvtárban

A Veszprémi Egyetem Központi Könyvtára (VEKK) a 70-es évek elején elsőként vezette be hazánkban az országos számítógépes irodalomkutatási szolgáltatást, a Chemical Abstracts mágnesszalagos adatbázis feldolgozásán alapuló SDI-szolgáltatást. Ugyancsak az elsők egyike volt az online keresések bevezetésében. A helyi egyetemi kutatás, a dunántúli intézetek és vállalatok vegyipari, kémiai információellátásában is élen jár. A kitűnően szervezett online szolgáltatások mellett a VEKK sokat tesz az egyetemi hallgatók korszerű informatikai képzéséért. Az egyetemi és külső online használatról, az oktatási tevékenységről és szolgáltatásaik fejlesztésének főbb irányairól kapunk képet.

A számítógépes információszolgáltatások kialakítása

A VEKK 1982-ben létesítette az első online kapcsolatot a Dialog adatbázis-szolgáltató központtal. Az első kapcsolat szűk körű bemutató keretében történt, azzal a céllal, hogy az egyetem vezetői meggyőződjenek az online információkeresés technikai lehetőségéről, lenyűgöző újszerűségéről, szakmai hasznosságáról. Ez az összeköttetés telefonvonalon, kölcsönberendezésekkel valósult meg. A meggyőzés sikerét bizonyítja, hogy még ebben az évben megtörtént a NEDIX-vonal kiépítése, a szükséges technikai berendezések megrendelése és a devizakeret lekötése a Technoinformnál. Az 1982. évet a könyvtár kísérleti időszaknak tekintette, 1983-tól azonban már üzemszerűen működött az online információkeresés, melynek forgalma az eltelt nyolc év alatt csaknem egyenletesen növekedett.

Az online információkeresés bevezetésének előzményét a Számítógépes Kémiai Szakirodalomfigyelés jelentette. Az 1971-től 1986-ig működő SDI-szolgáltatás, amely a Chemical Abstracts mágnesszalagos adatbázis feldolgozása alapján nyújtott kurrens szakirodalom-figyelést az egyetemi, kutatóintézeti és ipari felhasználóknak, nemcsak a könyvtári szakembereknek jelentett magas szintű ismereteket, hanem megkedveltette a felhasználókkal a számítógéppel készült bibliográfiákat is. A korszerűbb online információkeresés megindulásával azonban csökkent az érdeklődés az SDI-szolgáltatás iránt, fenntartása nem volt többé gazdaságos, és 1986 végén, 16 évi működés után megszűnt.

1989-től a külföldi adatbázis-szolgáltató központok igénybevételén kívül megindult a CD-ROM adatbázisok használata is.

A veszprémi egyetemi könyvtárnak jelenleg két online szolgáltatóközponthoz van jelszava: a Dialoghoz (USA) és az STN Internationalhoz (NSZK). A szolgáltatások technikai feltételeit

- ▶ IBM PS 2/Z típusú személyi számítógép,
- ▶ HITACHI 1503 S típusú CD-ROM olvasó,
- ▶ FX-1050 EPSON-nyomtató,
- ▶ NEDIX-vonal és modem

jelentik. Folyamatban van a csomagkapcsolt hálózat kiépítése is.

A veszprémi egyetemi könyvtár 1990-ben, januártól szeptemberig 360 online keresést végzett. A különböző számítógépes információszolgáltatások által keresett témák számát 1971-től máig az 1. ábra mutatja.

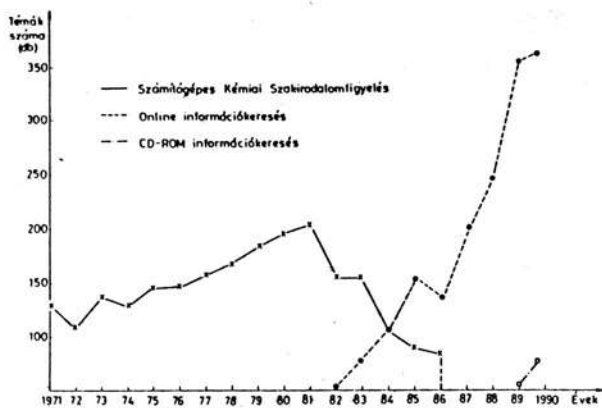
Az online szolgáltatások hasznosítása az oktatásban és kutatásban

Vizsgáljuk meg, hogyan illeszkedik az online információkeresés a veszprémi egyetemi könyvtár tevékenységének egészébe, milyen anyagi forrásokból merít, és melyek a vele kapcsolatos fejlesztési elképzelések (lásd a 2. ábrát).

Minthogy az egyetemi könyvtár elsődleges feladata az egyetemi oktatás és kutatás szolgálata, az online tevékenység is betölt oktatási funkciót. A könyvtár a hallgatókat speciálkollégium, online verseny, egyéni foglalkozás keretében ismerteti meg a kémiai információkeresés korszerű módszereivel, beleértve az online információkeresést is.

A helyi vegyész-mérnök-hallgatókon kívüli – együttműködés keretében – a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola könyvtár szakos hallgatói is tanulmányozhatják az online információkeresés gyakorlatát a veszprémi egyetemi könyvtárban.

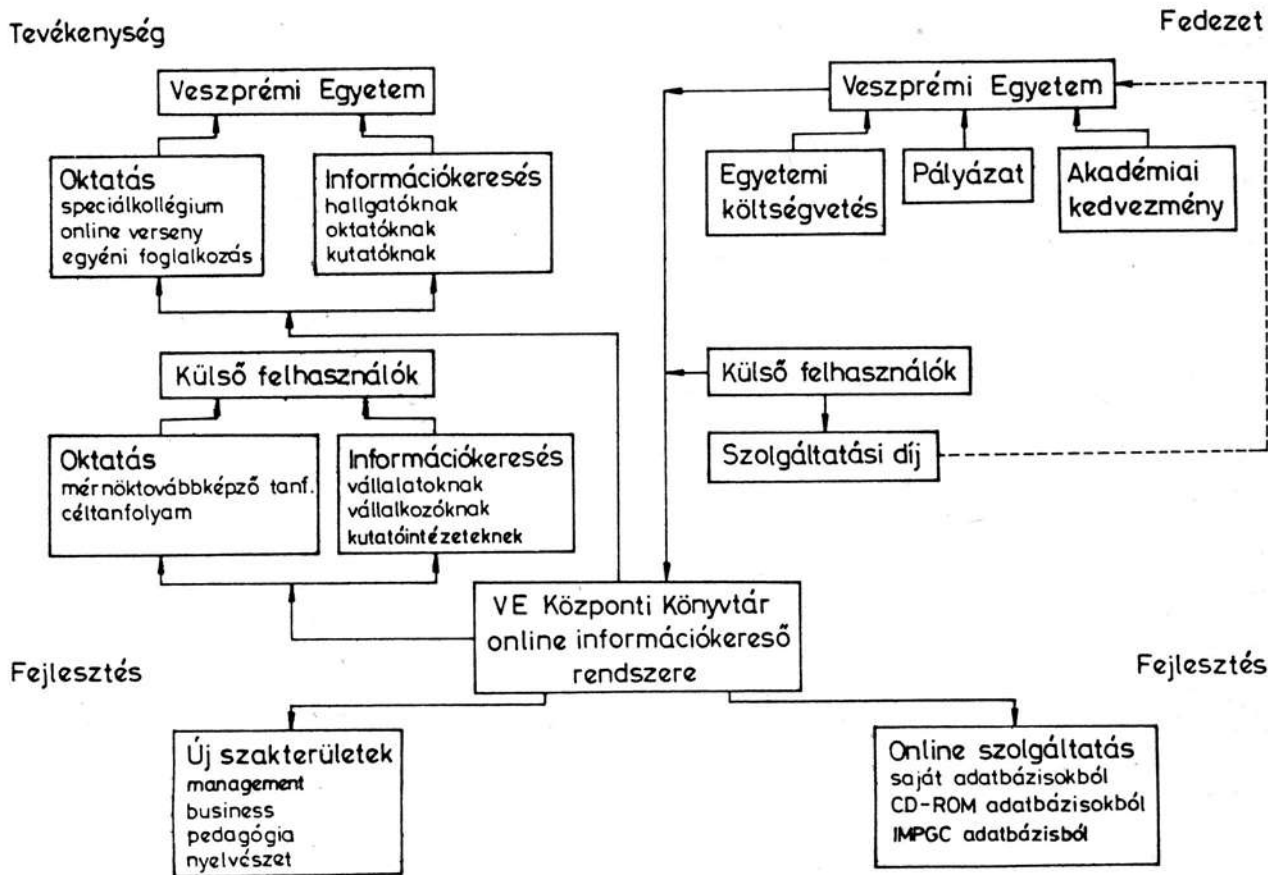
A tanszéki személyzet gyakran veszi igénybe az online információkereső szolgáltatást az egyetemi kutatómunka információellátásához. Az egyetemi fel-

1. ábra A veszprémi egyetemi könyvtár számítógépes információszolgáltatásai által keresett témák száma

használók nem fizetnek a szolgáltatásért, kivéve a külső megbízásos keresést. Ilyenkor a keresés ára a költségek között szerepel.

A veszprémi egyetemi könyvtár mint minden szolgáltatását, az online információkeresést is nyújtja a *külső felhasználóknak*. Az egyetemnek talán nem is volna módja arra, hogy csak a saját tanzekeinek, hallgatóinak tartsa fenn berendezéseit, bérelje a postai vonalat, kösse le a devizakeretet. Éppen a nagyarányú külső igénybevétel teszi lehetővé, hogy ezt a korszerű szolgáltatást gazdaságosan működtesse az egyetem érdekében is. Az online információkeresés témáinak megoszlását az egyetemi és külső felhasználók között az 1. táblázat mutatja. A külső felhasználók között kutatóintézetek

2. ábra A veszprémi egyetemi könyvtár online információszolgáltató rendszere

és iparvállalatok egyaránt találhatók. Míg évek hosszú során át a kutatóintézeteken kívül főleg nagyvállalatok voltak az igénybevevők között, most – bizonyára a hazai gazdasági változások következményeként – megjelentek a kis- és középvállalkozások, magánvállalkozók, sőt a magánszemélyek is. A szolgáltatások mellett a könyvtár oktatást is végez külső felhasználók számára

- ▶ mérnöktovábbképző tanfolyam,
- ▶ célтанfolyam (PESTDOC, STN/Messenger) formájában.

Az online információkeresés fedezetét kismértékben az egyetemi költségvetés biztosítja, az oktatási tevékenység költségeit (géppóra, vonaldíj) négy éven keresztül pályázati pénzforrás szolgáltatta. Az egyetemi oktatás és kutatás érdekében történő online keresések jelentős kedvezményt élveznek (CAS ONLINE 85%, BEILSTEIN 50%). A külső felhasználóknak természetesen térítés ellenében szolgáltat a könyvtár a szerződéses munkákra vonatkozó feltételek szerint, s a befolyó összeg nemcsak a keresés önköltségét és a mérnöki munkadíjat fedezi, hanem

1. táblázat

Az online információkeresés témáinak megoszlása egyetemi és külső felhasználók között

Év	Témák száma	
	Egyetemi felhasználók	Külső felhasználók
1983	47	16
1984	44	60
1985	78	73
1986	81	50
1987	130	76
1988	147	107
1989	211	141
1990	200	160

bizonyos része fejlesztésre, eszközpótlásra is fordítható. A szolgáltatás a "nagy forgalom, kicsi haszon" elve alapján működik. A veszprémi könyvtár szolgáltatása viszonylag olcsó: az 1989. évi adatok alapján egy téma *átlagos költsége* 30–40 USD + postai vonaldíj + mérnöki munkadíj = 4–5000 Ft + ÁFA.

A szolgáltatások továbbfejlesztése

A veszprémi egyetemi könyvtár online tevékenységének fejlesztése két fő irányban folyik.

Az online információkeresést a kémia és a vegyipar területén kívül *további szakterületekre* kell kiterjeszteni. Eddig az egyetem vegyészmérnökképzéssel foglalkozott, ennek megfelelő volt a könyvtár állománya és szolgáltatásainak rendszere is. Az online módon keresett témák túlnyomó része a kémia, a vegyipar területére vonatkozott. A könyvtár online kereséssel foglalkozó munkatársainak vegyészmérnöki szakképzettsége és gyakorlata ennek megfelelő. Elvértve fordult csak elő más (orvosi, állatorvosi, pedagógiai) téma keresése, azonban ilyenkor a felhasználónak is jelen kellett lennie a keresésnél, hogy kívánsága szerint befolyásolja a keresés menetét. A jövőben szükséges lesz az online információkeresés kiterjesztése új szakterületekre. A Veszprémi Egyetem célul tűzi ki, hogy a Veszprémben tanuló mérnök-hallgatók business és menedzsment ismeretekkel is fel legyenek vértézve, s ebbe tartozik az említett területek információszolgáltatásainak ismerete is. Természetesen a business információk a külső felhasználóknak nyújtott szolgáltatásokban is egyre nagyobb teret kapnak. A könyvtár munkatársainak azonban jelenleg még nincs kellő gyakorlata ezeknek az adatbázisoknak a használatában. Ezért a szolgáltatóközpontok, főleg a Dialog megfelelő céltanfolyamán kellene részt venniük.

Az egyetem profiljának bővülésével a tanárképző kar alapításával kapcsolatban szükség lesz a társadalomtudományi, főleg pedagógiai, nyelvészeti információszolgáltatás megszervezésére és bevezetésére az oktatásba. A könyvtár munkatársainak

meg kell ismerkedniük a társadalomtudományi adatbázisok tartalmával olyan mélységig, hogy azt a hallgatókkal megismertethessék. A társadalomtudományi információszolgáltatás bevezetésével kapcsolatban esetleg erre a munkára társadalomtudományi (esetleg tanári) végzettségű munkatársat állít be a könyvtár. A társadalomtudományi online információkeresés jövőjét illetően – ellentétben a műszaki területekkel – ez iránt nem lesz olyan mértékű fizetőképes kereslet, hogy a befolyó térítés az oktatást is támogassa. Ugyancsak hátrányt fog jelenteni a külső felhasználók viszonylag kis száma abból a szempontból is, hogy nem gyűlik össze elegendő tapasztalat az oktatás részére.

Máris folyó új feladat az I²F keretében hozzáférhető hazai adatbázisok használatbavétele. Bár ezek tartalmi értéke nem vetekedhet a nemzetközi adatbázis-szolgáltatások kínálatával, mégis szükséges a megismertetésük a hallgatókkal, felhasználókkal, mivel a jövőben elérésük technikailag tökéletesedni, a tartalom és a választék gazdagodni fog.

Az online tevékenység fejlesztésének másik fő irányát az egyetemi könyvtár *saját adatbázisaiból* történő szolgáltatás jelenti. Az egyetemi számítatóközpont az I²F rendszerben mint regionális központ fog működni, és a kiépítendő hálózaton keresztül online szolgáltatást fog nyújtani a könyvtári adattárakból az egyetem tanszékeinek, valamint külső felhasználóknak. A könyvtár jelenlegi adatbázisai:

- ▶ VEDOKT (Veszprémben megvédett műszaki doktori disszertációk, 600 tétel),
- ▶ VEKON (az egyetemi könyvtárban található konferenciaanyagok, 2000 tétel),
- ▶ VEDIPL (a Veszprémi Egyetemen készült diplomamunkák, 6000 tétel lesz),
- ▶ VETÁRS (társadalomtudományi különgyűjtemény, 14 000 tétel lesz).

Ezek közül szolgáltatásra kész a VEDOKT és a VEKON, feltöltés alatt van a VEDIPL és VETÁRS.

A saját építésű adatbázisok mellett a könyvtár hálózaton keresztül is szolgáltatni kíván a birtokában lévő és a továbbiakban beszerzendő CD-ROM adatbázisokból. Jelenleg a CHEM-BANK, a PESTICIDES, a GRADLINE adatbázisok állnak rendelkezésünkre.

Szintén szolgáltatásra készen áll a VITUKI-ban kifejlesztett IMPGC adatbázis, amely szilárd, gáznemű és vizesoldati fázisok kölcsönhatásait számítja és szimulálja. A könyvtár további, máshol kifejlesztett programok, adatbázisok kezelését kész szolgáltatásszerűen vállalni, ha azok beillenek az egyetem és a könyvtár tevékenységi körébe. A regionális központ funkció a könyvtárnak oktatási feladatokat is jelent: egyetemi és külső felhasználói tanfolyamok szervezését, oktatási segédletek készítését.

• • •

A veszprémi egyetemi könyvtárban élénk online információkeresés folyik. A könyvtár reklám/propagan-

da tevékenységet nem folytat, azonban a tapasztalatok szerint az oktatás jelenti a legjobb propagandát, mivel a külső felhasználók között igen nagy számban található az egyetem volt hallgatói. Az online szolgáltatás kihasználtsága elsősorban a szakterület (a kémia és vegyipar) információigényének köszönhető. A könyvtári háttér ugyancsak vonzza a felhasználókat, hiszen a keresendő témára vonatkozó előzetes információk a nyomtatott segédanyagokban meg-

találhatók, ezzel a keresések gazdaságossága növekszik. Az egyetemi oktató- és kutatógárda szaktudása jó szellemi háttérrel jelent az itt folyó online keresésekhez, egy-egy nehezen megoldható kérdésben mindig meg lehet kérdezni a téma ismerőjét. Ugyancsak vonzó a szolgáltatás már említett, viszonylagos olcsósága is.

Beérkezett: 1990. X. 4-én.

AZ OMIKK SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉSI AJÁNLATA KÖNYVTÁRI DOLGOZÓK, INFORMÁCIÓS SZAKEMBEREK, INFORMÁCIÓFELHASZNÁLÓK RÉSZÉRE

Szíves figyelmébe ajánljuk 1991. évi továbbképzési programjainkat. Tanfolyamainkra jelentkezhetnek személyesen, telefonon, faxon vagy levélben.

Az Oktatási osztály új címe: 1088 Budapest, Múzeum u. 17. fsz. 8.

A tanfolyami csoportok létszáma korlátozott. A jelentkezéseket beérkezésük sorrendjében tudjuk figyelembe venni. A végleges kezdési időpontokról a jelentkezések visszaigazolásokor tájékoztatjuk önöket.

Várjuk jelentkezését! Színvonalas programokat kínálunk kedvező áron. Korábbi tanfolyamaink résztvevői kedvezményesen – 20%-kal olcsóbban – vehetnek részt rendezvényeinken.

- **MikroISIS 2.3, szöveges adatbázis-kezelő rendszer**
1 hetes, 30 órás tanfolyam, részvételi díj 7000 Ft (Tervezett kezdési időpontok: 1991. április; október)
- **IBM PC XT/AT alapozó tanfolyam. Számítógép-kezelési alapismeretek**
1 hetes, 30 órás tanfolyam, részvételi díj 7000 Ft (május; november)
- **Szövegszerkesztő programok használata PC-n. Wordstar, Mtext, Word5**
1 hetes, 30 órás tanfolyam, részvételi díj 7000 Ft (május; december)
- **Angol és német kezdő és újrakezdő tanfolyamok, könyvtári, informatikai és számítástechnikai szaknyelvi ismeretekkel bővítve**
15 hetes, heti 2x2 órás tanfolyamok, részvételi díj 6000 Ft (szeptember; október)
- **Angol nyelvű informatikai szeminárium haladók részére**
Nyelvi és szakmai továbbképzés egy tanfolyam keretében, 8 hetes, heti 2x4 órás intenzív tanfolyam, részvételi díj 7000 Ft (szeptember)
- **Online tanfolyam kezdő felhasználók, továbbképzés gyakorlott információkövetítők részére (október)**
- **CD-ROM bemutatók. Bibliográfiai, műszaki és gazdasági jellegű adatbázisok kompaktlemezen (március, november)**
- **Vállalatokhoz kihelyezett tanfolyamok a tudományos-műszaki tájékoztatás kiválasztott témakörében (igény szerint)**

**Tel.: Mártyán Gyula 138-2300/247
Nagy Gábor Ádám 138-2300/174, 255
Sidor Viktória 138-2300/174, 255**
